

Кримінальна відповідальність за використання дитячої праці за нормами міжнародного та національного права

*Дігтяр А.О., студентка гр.Ю-24 юридичного факультету СумДУ
Науковий керівник – Логвиненко М.І., к.ю.н., доцент каф. АГПФЕБ, СумДУ*

Конституцією України, а саме ст. 43, проголошено право кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. Тобто, даною нормою проголошено добровільність праці, і ні в якому разі не може бути застосований примус відносно жодної особи. Особлива увага у даній сфері приділяється праці неповнолітніх та малолітніх осіб, адже вони є вразливою і мало захищеною соціальною категорією.

У деяких суспільствах залучення дітей до соціального і трудового життя відбувається настільки поступово, що цей процес важко розподілити на певні стадії чи етапи. Натомість в інших розмежування дитинства й дорослого життя відбувається після виконання певних зобов'язань чи обрядів (приміром, конфірмації), або просто за віком. Саме за віком дитинство визначають у міжнародних правових документах, які гарантують права та захист особам до 18 років (Конвенція ООН з прав дитини, Конвенція МОП № 182 про найгірші форми дитячої праці) та вважають 15 років мінімальним віком щодо працевлаштування (Конвенція МОП № 138 від 1973 року про мінімальний вік працевлаштування) [2, с. 12].

У ст. 188 Кодексу законів про працю України встановлено, що не допускається прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років. Також допускається для підготовки молоді до продуктивної праці залучення учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку, але за згодою одного з батьків або особи, що його замінює [3].

Зазвичай, під експлуатацією дітей, поєднаною з використанням дитячої праці у шкідливому виробництві, прийнято розуміти експлуатацію дитини на небезпечних для її здоров'я роботах, а саме: а) важких роботах; б) роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці; в) підземних роботах; г) роботах, пов'язаних з підйманням або переміщенням речей, маса яких перевищує встановлені для дітей граничні норми; д) інших роботах, які за своїм характером чи умовами, в яких вони виконуються, можуть завдати шкоди здоров'ю дитини [4, с. 113]. Особливо важливою є вимога щодо попереднього та щорічного медичного огляду вищезазначених осіб, адже праця не повинна погіршувати стан здоров'я працюючого.

Проблема застосування примусової праці дітей є досить складною, адже спричиняє для її жертв тяжкі наслідки, зокрема може бути небезпечною для їх здоров'я, стати перешкодою у здобутті освіти чи завдавати шкоди їх фізичному, розумовому, духовному і моральному розвитку [5, с. 170]. Державна політика повинна бути спрямована на подолання та боротьбу із застосування дитячої праці у різних її негативних формах. А для цього необхідне достатній соціальний захист малозабезпечених сімей, підвищений рівень опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування, адже саме ці категорії осіб є найбільш вразливі та знаходяться у зоні ризику - стати жертвою примусової праці. Однією з найбільших вагомих причин застосування примусової праці дітей у світі визнано – бідність, подолання якої також є надзвичайно важливим соціально-економічним завданням будь-якої держави.

Україною ратифіковано низку нормативно-правових актів, що здійснюють правове регулювання у даній сфері, а саме: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція Міжнародної організації праці про мінімальний вік для прийому на роботу № 138 та Конвенція МОП про негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, а також діє Закон України «Про охорону дитинства».

Уже починаючи від XIX ст. уряди окремих країн почали вживати заходів із захисту дітей від найнебезпечніших видів праці. Сьогодні на міжнародному рівні визнано найжахливішими такі види дитячої праці: рабство, сексуальну експлуатацію, нелегальну діяльність та небезпечну працю. Перші три з наведених категорій праці в більшості країн становлять кримінальний злочин,

боротьбу з якими передусім ведуть правоохоронні органи та інспекторів праці, що є одним із їх завдань.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за найне-безпечніші посягання щодо неповнолітніх. Зокрема, в ч. 1 ст. 150 КК України встановлена кримінально-правова заборона експлуатації дитини, яка не досягла віку, з якого законодавцем дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці. Кодексом встановлено покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками цього злочину є вчинення експлуатації щодо кількох дітей, або спричинення нею шкоди для здоров'я, фізичного розвитку чи освітнього рівня дитини, або експлуатація, поєднана з використанням дитячої праці в шкідливому виробництві (ч. 2 ст. 150 КК), з мірою покарання у вигляді позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. А також вчинення експлуатації організованою групою (ч. 3 ст. 150 КК) карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [6].

Таким чином, в Україні ратифіковано міжнародні нормативно-правові акти, які захищають права дитини, якими охороняється всебічний розвиток дитини. Також у національному законодавстві створено відповідні нормативно-правові акти чи окремі норми, які забороняють і навіть встановлюють покарання за застосування праці дітей. Для встановлення стабільного розвитку держави і зростання соціального захисту її громадян, розвитку правової соціальної держави необхідно боротися з проблемами застосування праці дітей, особливо її тяжких форм.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996р.: за станом на 01.02.2011 / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 43.
2. Боротьба проти застосування дитячої праці: посібник для інспекторів праці / Пер. з англ. / Заг. ред. укр. вид. Т. О. Міненко. – К.: ПЦ «Фоліант», 2005. – 102 с.
3. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971р.: за станом на 08.09.2011 / Відомості Верховної Ради (ВВР) // - 1971. - №50.
4. Калмиков Д. О. Експлуатація дітей, поєднана з використанням дитячої праці у шкідливому виробництві / Право і безпека. - № 2 (44). – 2012. – с. 111-115.
5. Васильківська І. П. Використання дитячої праці: кримінально-правовий аспект / Вісник Академії адвокатури України. – Число 3 (25). – 2012. – с. 168-171.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III / за станом на 05.12.2012 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР). - № 25-26. – с. 131.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 21-23.